

Een model van communicatie om elke kleuter voor techniek te enthousiasmeren

Wees een genie met communicatie

In dit artikel staan we stil bij het feit dat er geen universele tovermiddelen zijn om ervoor te zorgen dat kleuters warm lopen voor techniek. Als leerkracht zul je moeten differentiëren en nagaan hoe je een activiteit kunt aanbieden die meerdere types van kleuters kan motiveren. Daartoe geven we hier enkele communicatieadviezen – gebaseerd op het Process Communication Model – die inzetbaar zijn bij techniekactiviteiten.

Leen de Bie is Pedagogisch Adviseur bij het Onderwijscentrum Gent en co-directeur van De Kleine Icarus

Voor dit artikel werkten we een voorbeeldles uit rond knopen. Deze les kan als inspiratie dienen voor leerkrachten om zelf techniekvoorbeelden te ontwikkelen die de onderzoekscompetenties en de taal- en communicatievaardigheden van kleuters kunnen bevorderen.

Motiveren in zesvoud

Sommige kleuters zijn uit zichzelf (intern) gemotiveerd om te presteren, andere kleuters presteren vooral vanuit externe motivatie (voor iemand of iets). Daarnaast zijn er kleuters die heel taakgericht zijn (ze willen zelf dingen weten ...), terwijl andere vooral gericht zijn op (betekenisvolle) 'anderen'. Die laatste groep komt naar school voor de vriendjes en de leerkracht. De eerste groep komt naar school om dingen te leren, te weten, te kunnen ...

De motivatie van kleuters om met techniek aan de slag te gaan kan dus heel erg verschillen. Het is daarom van belang om 'afgestemd' met elke kleuter om te gaan, zodat de 'motor tot leren' – de motivatie – 'aanslaat'. Het Process Communication Model (PCM) biedt ons hiervoor handvatten (Antersijn & Van Hest, 2012; Valcke & De Craene, 2015). De evidentie rond het PCM werd onlangs gebundeld in een boek (Hantson, Vande Velde, & Desoete, 2015). Er zijn ook tal van buitenlandse publicaties die de kracht van dit model onderschrijven.

• Wilbert van Woensenel

We onderscheiden zes types in kleuters

Het PCM benadrukt dat elke persoon alle persoonlijkheidstypes in zich heeft. Dit leidt bij het PCM niet tot het spreken over 'types van kleuters' – het PCM is niet bedoeld om te labelen – maar over 'types in kleuters', waarvan één type het meest uitgesproken naar voren komt in de communicatie van een persoon en dus het meest opvalt voor anderen. Dit meest opvallende type benoemen we als iemands 'base': het type dat het vaakst observeerbaar en het meest prominent aanwezig is. Uit deze base haalt iemand de meeste energie. Vertaald naar het onderwijs betekent dit dat elke leerkracht en elke kleuter handelt vanuit zijn of haar base. Daarin steekt hij / zij de meeste tijd en daaruit haalt hij / zij de meeste motivatie (Valcke & De Craene, 2015).

Het PCM onderscheidt zes types in kleuters die een 'base' kunnen zijn:

- **gestructureerde denkers** (25% van de kleuters hebben dit als base) zijn logisch, verantwoordelijk, praktisch georganiseerd. Deze kleuters (meer jongens dan meisjes) raken gemotiveerd door vragen, planners, voorspelbaarheid, deadlines en structuur;
- **doorzetters** (10% van de kleuters hebben dit als base) zijn gewetensvol, opmerkzaam, plichtsbewust. Deze kleuters raken gemotiveerd door discussies en vragen naar hun mening;
- **harmonisers** (30% van de kleuters hebben dit als base) zijn meelevend en gevoelig. Ze genieten van mooie dingen. Deze kleuters (meer meisjes dan jongens) raken gemotiveerd door samen dingen te doen en zorg te dragen voor elkaar. Zij ervaren spanningen in een groep, meningsverschillen of ruzies als energieverlindend;
- **dromers** (10% van de kleuters hebben dit als base) zijn reflectief, vindingrijk en kalm. Ze werken graag alleen. Deze kinderen raken gemotiveerd door over dingen te kunnen nadenken en door duidelijke instructies te krijgen. Zij ervaren het snel moeten beslissen of gebrek aan tijd / privacy als energieverlindend;

- **rebellien** (20% van de kleuters hebben dit als base) zijn spontaan en worden gemotiveerd door speelse contacten en humor. Zij ervaren overdreven structuur en voorspelbaarheid zonder 'fun' als energielurpend;
- **promotors** (5% van de kleuters hebben dit als base) zijn impulsief, overtuigend en willen vooral actie. Deze kinderen raken gemotiveerd door uitdagingen, opwinding en actie. Zij ervaren te veel stilzitten, te veel praten over details zonder actie als energielurpend.

Variatie en diversiteit

Variatie en diversiteit 'verrijken' ons. Het zet ons aan tot reflecteren over onze eigen waarden en normen en over de manieren van omgaan met elkaar. Verschillen zorgen ervoor dat we 'uit onze comfortzone' stappen en nadenken over hoe we het best communiceren met elkaar. Het is namelijk van belang om te beseffen dat wat ons motiveert (bijvoorbeeld voorspelbaarheid) misschien niet zo'n energieverlindend is voor alle kleuters. Die voorspelbaarheid kan zelfs aanleiding zijn voor miscommunicatie bij sommige kleuters. Ook het blijven doorhameren op 'deadlines', 'alles in de groep willen doen' of 'onvoldoende actie' kan bij sommige kleuters het enthousiasme voor techniek tot het nulpunt doen dalen.

Knoop het in je oren

In onze voorbeeldles over het thema 'knopen' kregen de kinderen een waaier aan activiteiten over knopen. In de twee voorbeelden van activiteiten die we hieronder behandelen, zoomen we in op de communicatiestijl en de aanpak die kinderen bij deze activiteiten hanteren.

1 Hamertje tik met knopen

In deze activiteit laat je kleuters spijkers slaan langs de contouren van een vorm. Daarna moeten ze de knopenketting rijgen rond die spijkers. Hoe kun je als leerkracht nu de verschillende base-types voor deze opdracht stimuleren?

Je motiveert de *harmoniser* door gemoedelijk met hem / haar om te gaan en te zorgen voor oogcontact. Begroet het kind met zijn / haar naam en glimlach als je contact maakt. Vraag wat hij / zij mooi vindt, waar hij / zij van houdt en bouw aan de hand van deze reacties een schets die zowel voor jou als voor de kleuter goed is.

Je motiveert een *doorzetter* door te vragen naar zijn / haar mening. 'Vind je het goed dat wij met knopen een vorm gaan maken? Wat denk jij ervan, lijken deze knopen geschikt of wil je andere? Zouden ritsen niet beter zijn dan knopen? Wat is jouw mening, wat denk je?' Vraag de doorzetter naar zijn / haar mening en houd er rekening mee. De *gestructureerde denker* in een klas heeft behoefte aan waardering voor het geleverde werk en houdt van een gestructureerde omgeving. Laat de kleuter naar beleven eerst voorbereidingen treffen. Wil hij / zij eerst alle knopen volgens kleur en grootte rangschikken, laat dit dan zeker toe. Ook knopen sorteren op aantal is goed. Geef ook complimentjes voor stiptheid.

Voor *dromers* is privacy heel belangrijk. Daarom is het waardevol om ervoor te zorgen dat ze geregeld alleen kunnen werken zonder gestoord te worden. Het zal echter ook nodig zijn om geregeld te vragen of dingen klaar zijn, zodat projecten afgewerkt kunnen worden. Geef dromers de tijd,

heel veel tijd, om een specifieke opdracht uit te voeren. Ga er nooit van uit dat zij na de uitleg van de activiteit onmiddellijk (zonder individuele aansporing) aan de slag gaan.

Een directieve aanpak is ook nodig bij kleuters met *promotorkenmerken*. Zij hebben daarnaast behoefte aan opwindende projecten, voldoende nieuwe uitdagingen en beloningen voor geleverde inspanningen. Geef hun zeer specifieke opdrachten door hen bijvoorbeeld zelf de vorm en het soort knopen te laten bepalen. Zorg dat de les geen routine wordt. Zorg voor afleiding en maak dat ze dingen kunnen doen.

Kleuters met een *rebelse* persoonlijkheid hebben behoefte aan speels contact binnen voldoende vrijheid (laissez faire managementstijl). Stimuleer hun creativiteit en maak af en toe een grapje. Laat hen deelnemen aan leuke activiteiten. Laat hen de klas wat opvrolijken. Zorg voor 'fun' en geef hen de kans om te entertainen. Laat hen zelf ook opdrachten verzinnen die ze aan de andere kleuters kunnen voorstellen.

Varieer dus qua activiteit. Zorg dat iedereen zich gedurende de dag voldoende aangesproken voelt.

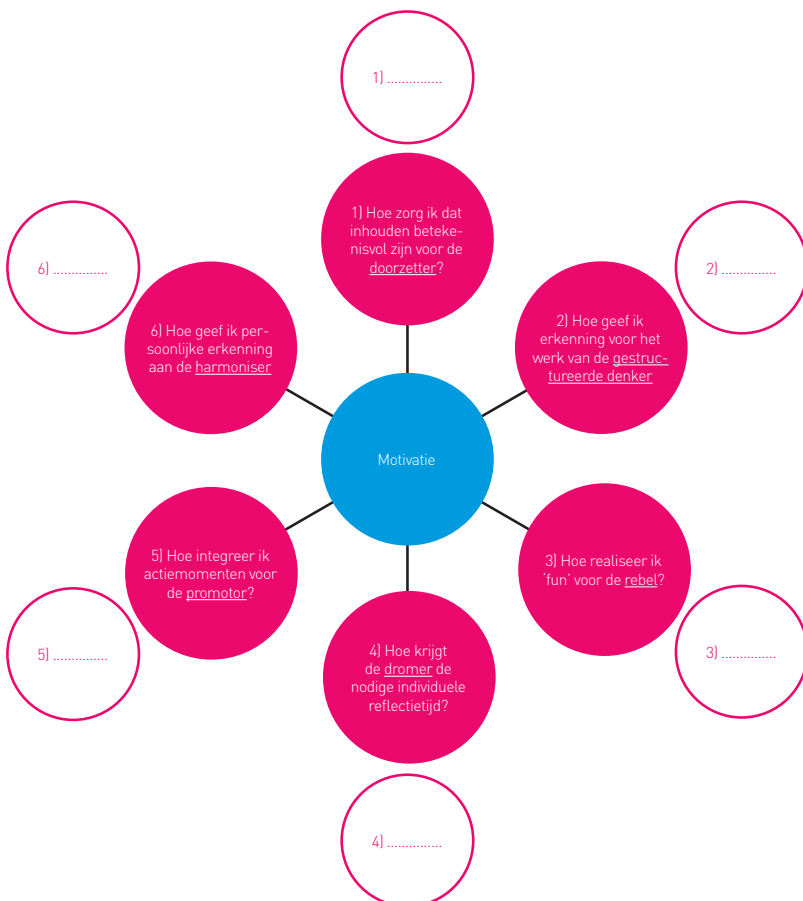
2 Vertellen en luisteren

Als we aan kinderen goede techniekactiviteiten willen geven, moeten we hen niet enkel techniek laten toepassen, maar hun ook inzicht in techniek geven en vooral techniek een plek laten geven (De Bie, 2014). Praat met kinderen en leer hen reflecteren op en zelfs filosoferen (wat zou er gebeuren als ... ? waarom ... ?) over wat ze zien, horen en denken om tot inzichten te komen (Lambrechts, 2008).

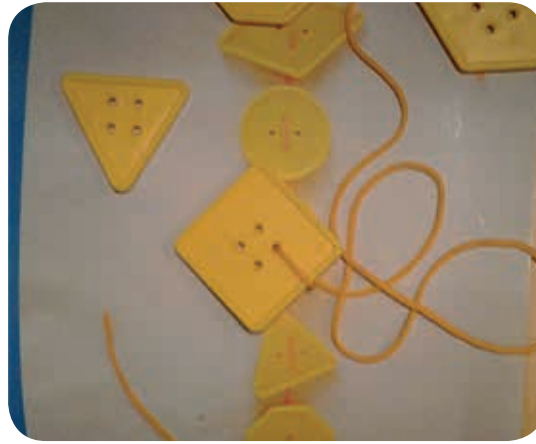
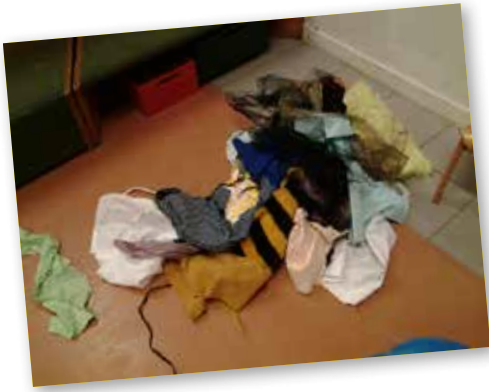
We beschrijven hier een tweede lesvoorbeeld, met daarin activiteiten die kleuters ertoe aanzetten hun omgeving te bevragen en kritisch te bekijken, om er vervolgens een maatschappelijke dimensie aan te geven.

Hoe pak je dit nu aan met kleuters in je klas die je allemaal op een andere manier moet motiveren? Ook hier kun je weer volgens het PCM-model werken.

Bij *doorzetters* vraag je vooral door naar hun opinies. 'Waarom denk je dat knopen belangrijk zijn? Welke knopen gebruik jij en waarom? Kun je nog iets anders noemen waarmee we onze kleren dichtmaken? Hoe kun je nog op een andere manier iets open of dicht te doen en waarom zou dit beter zijn? Ben je hier zeker van? Wat is het nut ervan?' Bij de *promotors* zet je vooral in op de combinatie van 'doen' en 'praten'. Laat hen eerst op onderzoek gaan, dingen zoeken met verschillende sluitingen en laat hen er nadien over vertellen of tekenen. Je kunt er ook een quiz aan koppelen, met als prijs een knoop voor elk goed antwoord. Bij de *rebell*en gaat het om 'fun' en sympathie-antipathie die kinderen zelf ervaren. 'Ik haat

PCM aandachtplan (vrij naar Antersijn & Van Hest, 2012 en Lemarcq et al., 2015)

knopen die ... omdat ... en ik vind knopen cool als ... omdat ... ' Laat de kleuters een minirollenspel spelen met een kinderroel en een rol voor een volwassen figuur (bijvoorbeeld een winkelier). Laat hen er een liedje over zingen.

Bij de *gestructureerde denkers* vraag je vooral naar cijfers en indelingen. Deze kleuters willen de werkelijkheid ordenen / indelen. Geef hun doosjes en materialen waarmee ze tot deze actie kunnen komen en waarmee je hen uitnodigt om hun handelwijze na te vertellen en zo tot inzichten te komen. Bij de *harmoniser* bouw je de interactie op door te starten met de knoop of ritssluiting van zijn / haar eigen kledij. Laat vooral zien dat dit goed is, dat zijn / haar knopen wel erg mooi zijn. Vraag aan de andere harmonisers of en waarom zij die knopen ook mooi en leuk vinden bij die kleuter. Als de kleuter zich goed voelt, komt hij / zij spontaan tot meer inzicht in 'systemen'.

Bij de *dromer* kun je het best starten met één-op-één-interactie. Pas als hij / zij er echt klaar voor is en je hem / haar goed hebt voorbereid, kun je een vraag laten beantwoorden in de grotere groep. De gesprekken die je met de dromer individueel op voorhand voert, kunnen ook een bron van informatie zijn. Die informatie kun je als leerkracht eventueel met de andere kleuters delen, als de dromer hier zelf niet toe komt.

Conclusie

Uit deze voorbeelden blijkt dat het mogelijk is om differentiërend te motiveren en zo bij kleuters binnen te komen (en hen te boeien en geboid te houden) en hun onderzoekscompetenties, taal- en communicatievaardigheden te bevorderen.

De figuur op pagina 20 laat zien hoe je als leerkracht bij je lesvoorbereiding kunt proberen rekening te houden met de PCM-types in kleuters. Het enige wat je hoeft doen is deze zes vragen in het achterhoofd te houden.

Via PCM proberen we zo elke kleuter te bereiken en mee te nemen in zijn / haar sterkste kunnen. Er is alvast bewijs voor het feit dat 'motivatie ertoe doet' en dat we door beter afstemmen meer kinderen kunnen bereiken (Hantson et al., 2015).

Literatuur

- Antersijn, P., & Hest, A. van (2012). *Zo kun je mij bereiken. Bereik ieder kind: Praktische handleiding om de verschillende persoonlijkheidstypes in jouw klas betrokken te krijgen en te houden*. Rijnsaterwoude: Process Communication Nederland.
- Bie, L. de (2014). *Een blik op techniek*. Sint-Niklaas: Abimo.
- Hantson, E., Velde, M.C. vande, & Desoete, A. (2015). *Persoonlijkheid en (de)motivatie van kinderen en jongeren*. Gent: Academia Press & Lannoo.
- Lambrechts, B. (2008). *Wat zit er achter de wolven? Leidraad voor filosoferen met kinderen*. Mechelen: Plantyn.
- Lemarcq, L., Thienpont, P., Baecke, G. de, Pausenberger, P., & Hantson, E. (2015). PCM in het kwadraat. Procesadviesing met behulp van PCM. In E. Hantson, M.C. Vande Velde, & A. Desoete, *Persoonlijkheid en (de)motivatie van kinderen en jongeren* (pp. 122-139). Gent: Academia Press & Lannoo.
- Valcke, M., & Craene, B. de (2015). *Klasmanagement en reflectie*. Gent: Academia Press.
- Valcke, M., & Craene, B. de (2015). Proces Communication Model (PCM). In M. Valcke & B. De Craene (2015), *Klasmanagement en reflectie* (pp. 117-124). Gent: Academia Press.